

Melda Kalyoncu Tanıklığı İle Kemal Tahir, Bir Sosyoloji Öğrencisi Gözüyle Melda Kalyoncu

Kemal Tahir With The Testimony Of Melda Kalyoncu, Melda Kalyoncu Through The Eyes Of A Sociology Student

Yüksel Yıldırım



Özet: Melda Kalyoncu, Kemal Tahir'in yakın dostlarından biridir ve ölümünden belli bir süre sonra kurulan Kemal Tahir Vakfı'nın başkanlığını üstlenmiştir. Kalyoncu'nun hayatı, kemal Tahir'in Notlar'ının yayına hazırlanması, onun anısının yaşatılması için yürüttüğü çalışmalarla nihayete ermiştir. Ölümüne kadar Kemal Tahir Vakfı'ndan çalışmış ve ondan kalan birikimin muhafaza edilmesi için çaba göstermiştir. Bu yazıda bir İstanbul hanımefendisinin, bir aydının anısını yaşatma çabası bir üniversite öğrencisi gözüyle aktarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kemal Tahir, Melda kalyoncu, Kemal Tahir Vakfı, Notlar

Abstract: Melda Kalyoncu is one of the friends of Kemal Tahir and she became the president of the Kemal Tahir foundation which was found after a while when he died. Kalyoncu's life ended with the preparation of Kemal Tahir's Notes to publication and her efforts to embalm him. She worked in Kemal Tahir foundation till she died and she strived for keeping the savings from him. In this writing, the efforts of an Istanbul lady to embalm a cultured man.

Keywords: Kemal Tahir, Melda Kalyoncu, Kemal Tahir Foundation, Notes

1998 yılının Nisan ayında Sosyoloji bölümünün koridorunda birazdan başlayacak dersi beklerken yaklaşan Kemal Tahir'in 25. ölüm yıldönümünde öğrenciler olarak bir şeyler yapma düşüncesi bizi Kemal Tahir Vakfı'na, Vakıf'ın kapısında ise Melda Hanım'a götürdü. Kemal Tahir düşüncesinin izlerini taşıyan bir bölümün öğrencileri olarak kendi çapımızda bir anma faaliyeti düşüncesini, görüş ve önerilerini almak üzere bölüm hocalarımıza açtık. Hocalarımız böyle bir çalışmadan memnurluk duyacaklarını belirttiler. Bu ilgi ve destek karşısında üzerimizde daha fazla sorumluluk hissederek yapacağımız çalışmanın daha nitelikli olması için Kemal Tahir Vakfı ile de temasa geçmeye karar verdik. Aldığımız olumlu cevap üzerine iki arkadaş Vakıf'ı ziyaret etmeye gittik. Kapıyı zarif bir İstanbul hanımefendisi açtı. Melda Kalyoncu ile ilk karşılaşmamız bu olaydır.

Kapıdan içeri girerken büro tarzı bir yerle karşılaşacağımızı zannediyorduk. Çalışma masası, koltuk takımı ve kitaplıktan oluşan bir salon ve ciltler dolusu kitaplarla karşılaşınca heyecanımız bir kat daha arttı; Kemal Tahir'in evinde olduğumuzu anlamıştık. Melda Hanım'dan, ölümünden sonra Kemal Tahir'in evinin vakıf haline dönüştürüldüğünü öğrendik. O gün Melda Hanım bizi çok içten ve sevecenlikle karşıladı. Resmi bir ortamda resmi bir karşılama beklerken nazik bir hanımefendi ile çay ve ikram eşliğinde sohbet etmek, üstelik yapacağımız çalışma için beklediğimizin üzerinde bir desteğin de ötesinde bu hanımefendiden çok hoş övgüler almak bizi duygulandırmış, sevindirmişti. Bir üniversite öğrencisi için Türkiye'nin en büyük romancılarından birinin evinde olmak yeterince heyecan verici iken, Vakıf başkanının bizimle bu denli ilgilenmesi bizim için ayrı bir onurdu. Melda Hanım'ın bu ilgisinin sağlığında geleni gideni çok olan evin o yıllarda ziyaretçisiz kalmasından da kaynaklandığı anlaşılıyordu. Daha sonraki ziyaretlerimizde Melda Hanım bu eksiklikten hep yakınmıştır.

Vakıf'tan istediğimiz materyallerin dışında kitaplığımızda eksik olan Kemal Tahir romanlarından da ciltler alarak ayrıldık. Ölüm yıldönümünde yaptığımız çalışmayı bölüm koridorunda sergiledikten sonra emanetleri geri götürmeye Vakıf'a yalnız başıma gittim. Aynı sıcak karşılaşma ve sohbetten sonra Vakıf'la ilişkimi sürdürme isteğimi Melda Hanım'a ilettim. Bundan memnuniyet duyacağımı belirtti ve o günden sonra ölümüne kadar Kemal Tahir Vakfı'nı ve kendisini

sık sık ziyaret ettim ve çalışmalarında elimden geldiğince asistanlığını üstlendim. Melda Kalyoncu'nun Kemal Tahir Vakfı'na katkısına, kurumun bugünlere gelmesindeki emeğine, bizzat şahit olma fırsatı buldum. Kemal Tahir'i kendisinin ağzından da öğrenme imkânım oldu.

Bu yazının iskeletini Kemal Tahir'in 30. ölüm yılı sebebiyle yayınlanan anma kitabında yer alan bir söyleşi oluşturmaktadır. Yazının yeniden yayınlanması gündeme gelince ben de belli şahitliklerimi, Melda Kalyoncu ve Kemal Tahir ilişkisinin Kemal Tahir'in ölümünden sonraki kısmından gördüklerimi anlatmak istedim. İlerleyen satırlarda Melda Hanım'la yapılan konuşmadan parçalar yer alacaktır. Aralarda ben söze girerek izlenimlerimi, şahitliklerimi aktarmaya çalışacağım. Böylece Melda Hanım'ın ağzından dinlediğimiz Kemal Tahir'den başka, bir üniversite öğrencisi ve sonrasında genç bir akademisyen adayı gözünden Melda Kalyoncu ile ilgili tanıklıklar ifade edilmeye çalışılacaktır.

Melda Hanım, Kemal Tahir'le çok eskilere dayanan bir dostluğunuz var; kendisine "Kemal Ağabey" diyebilen sayılı insanlardan birisiniz. Kemal Tahir Vakfı'nın da başkanı-sınız. 1950'lerden beri yakınındaydınız; ölümünden sonra da notlarıyla ilgilendiniz. Kemal Tahir ve yazılarıyla 50 yıldan fazla süren bir ilişkiniz var. Bugün bu yakınlığınızdan hareketle biraz bize Kemal Tahir'i anlatmanızı isteyeceğiz. Öncelikle 52 yıldır süregelen dostluğun başına gidelim isterseniz. Kemal Tahir'le tanışmanızdan bahsedermisiniz? Dostluğunuz nasıl başladı?

Kemal Tahir'le tanışmamız 1950 sonu 1951 başına rastlıyor. Bir gün ağabeyim Nazım Hikmet telefon etti. "Evden eve taşınıyoruz, bize yardım edin" diyerek. Ağabeyim annesinin evinde oturuyordu o zaman, eşi Münevver Hanım da hamileydi. Hamile olduğu için de hiçbir şey yapacak durumu yoktu. Ben ve eşim kalktık gittik. Oraya gittiğimizde, kapının önünde Kemal Tahir'e rastladık. Hiç tanıımıyordum ben o zaman, ağabeyim tanıştırdı bizi. Beraberce ne götürülecekse onları taşıdık, biraz yerleştirdik, o şekilde tanışmış olduk.

Bilindiği üzere Kemal Tahir-Nazım Hikmet ilişkisi 1930'lu yıllara dayanır. Askeri isyana teşvik suçundan beraber hüküm giyip cezaevine girmişlerdir. Belli bir süre aynı cezaevinde yattıktan sonra Kemal Tahir başka cezaevlerine gönderilmiş, ilişkileri mahpusluk yıllarında mektuplaşmalarla devam etmiştir. Bugün Kemal Tahir'den Nazım Hikmet'e gönderilenler değil, fakat Nazım Hikmet'den Kemal Tahir'e gönderilen mektuplar yayınlanmıştır. Mektupların önsözünde Kemal Tahir'in de belirtmiş olduğu gibi yayınlanma işinde Melda Hanım'ın emeği çok büyüktür. Melda Hanım bu olayı bana "Kemal Ağabey o sıralar Devlet Ana romanı ile meşguldü. Bana 'Melda sen uğraş bu işle.' dedi. Ben de hem Kemal Ağabey'in isteği hem de Nazım Hikmet'in anısına hürmeten bu işe dört elle sarıldım." şeklinde aktarmıştı. Melda Hanım'ın üstün gayreti olmasaydı Mektuplar'ın belki de yayınlanmayacağını en azından yayınının çok gecikeceğini belirtmek gerekir. Bu arada Melda Hanım'ın bir tevazu örneğini belirtmek isterim. Mektuplar'ın yeniden yayınlanması sonrasında yeni baskıdan bir nüshayı bana hediye ettiğinde kendisinden imzalayıp vermesini rica ettim. Önce "Kendimi layık

görmüyorum oraya imza atmaya." diyerek istemedi. Ben ısrar edince kitabın arka kapağının içine imza atarak verdi. Şaşırılmıştım. Aynı mütevazı tutumu Kemal Tahir ile ilgili her faaliyette sürdürmüştür. Yapılan anma toplantılarına katılır, ancak vakıf başkanı olduğu halde konuşma yapmazdı. Vakıf adına hep ikinci başkan sıfatı ile Cengiz Yazoğlu konuşmuştur.

Daha önceden tanımıyordum. Hapishanedeyken de 1-2 kere gittim, Bursa hapishanesine. O sırada da Kemal Tahir ağabeyimin yanında değilmiş, başka cezaevinde imiş. Sonra, Ağabeyim yurt dışına gittikten sonra, -biz 1953 senesinde Göztepe'de oturuyorduk; Kemal Tahir'lere çok yakındık- Kemal Tahir akşamları bize gelirdi, sarı defterlerini getirirdi. Akşam olunca beraber yemek yedik; bize sarı defterlerini okurdu.

Melda Hanım'ın "ağabeyim yurt dışına çıktıktan sonra" diye bahsettiği olay, bilindiği gibi Nazım Hikmet'in 1951 yılında Refik Erduran tarafından organize edilen bir operasyonla yurt dışına kaçırılışıdır. Melda Hanım o sırada ilk eşi Refik Erduran ile evlidir. Eşinin o yıllarda ne kadar deli-dolu bir adam olduğunu anlattığını ve "Bu kaçırma olayı işini ancak Refik yapardı." dediğini hatırlıyorum. Ancak bu noktada Melda Hanım'ın eklediği bir husus vardı. Benim "Kaçırma işinden siz haberdar mıydınız?" soruma Melda Hanım olay sırasında orada bulunduğunu ve uzaklaşırken arkalarından izlediğini belirtmiştir. Hatta Refik Erduran Chris-Craft marka sürat teknesini Caddebostan'dan Tarabya'ya götürürken Melda Hanım, Nazım Hikmet ile kara yoluyla buluşma yerine geçtiklerini söylemişti. Bu anekdotun basında bu şekilde yer alıp almadığı bilmiyorum. Melda Hanım bu tarz şeylerin üzerinde pek durmamıştır.

Çağlayan Yayınevi meselesi de mühim. O zamana kadar sadece, Göl İnsanları basılmıştı. Kemal Tahir para kazanacak duruma daha sonraları geldi. Eşi çalışıyordu. Göztepe'de Tren hattına doğru, eski, ahşap bir evde oturuyorlardı. Bir gün Çağlayan Yayınevi'nden Kemal Tahir'e bir haber geliyor, Mayk Hammer'ları çevirir mi diyerek; Kemal Tahir de kabul etti. Fakat Mayk Hammer'lar İngilizce idi. Münevver Hanım Türkçe'ye tercüme ediyordu, Kemal Tahir'de onları gayet güzel şekle sokuyor, yayınlıyordu. O kadar beğenildi ki bu çalışmalar, 6 kitap yazmış bu adam, bir o kadar da Kemal Tahir yazdı daha sonra. Fransızca başka polisiye romanları da Mayk Hammer gibi yayınladı.

Hapisten çıktıktan sonra kendi ismiyle ilk yapıtını 1955 yılında Göl İnsanları adıyla yayınlayan Kemal Tahir eserlerinde ve çevirilerinde önceleri müstear isimler kullanmıştır. Bunlardan ikisi F.M. İkinci ve F.M. Duran'dır. Melda Hanım'ın o yıllarda tam adı Fatma Melda Erduran'dır.

Sonra o evden çıkıp Şaşkınbakkal'daki Okul Sokak'taki o eve geçtiler. Çok şeker bir evdi, küçücükü ama birçok romanlarını orada yazdı. Bu eve çok gelen-giden olurdu. Bu sırada bizim dostluğumuz ilerleyerek devam etti, çünkü Çağlayan Yayınevi ile de münasebetleri devam ediyordu o sıra. Devamlı gider-gelirdim. Geceleri de kalırdım, hele hafta sonları muhakkak giderdim, öğlumu da alırdım, oğlum Murat bahçede oynardı. Murat'ın adını Kemal Ağabey

koymuştur. Romanlarında kullanmıştı hep bu adı. Biz de yengeyle dikiş dikerdik, ben ona yardım ederdim, Kemal Ağabey çalışırdı.

Tarihte ünlü sanatçıların çoğunun kaderinde bir yokluk dönemi olmuştur. Kemal Tahir'in hayatında da bunun izlerini görmek mümkündür. Mahpusluk döneminde zaten içinde bulunduğu maddi sıkıntı, cezaevinden çıktıktan sonra da belli bir süre devam etmiştir. Melda Hanım'ın yukarıda belirttiği Çağlayan Yayınevi sürecine ve bir süre sonrasına kadar Semiha Hanım dikiş dikerek geçimlerini sağlamıştır. Çağlayan Yayınevi o sıralar Melda Hanım'ın eşi olan Refik Erduran tarafından yönetilmektedir.

Melda Hanım'ın Semiha Hanım'ın özverisini hep takdir ederdi. Henüz cezaevinde iken sevdiği, çıktıktan sonra da komünistlikten ve askeri isyana teşvikten sabıkalı bir adamla evlenen, çalışmalarına vakit ayırsın diye terzilik yapan bir kadına karşı Kemal Tahir'in de sevgi ve minnet hisleriyle kendisini bir kez olsun incitmediğini belirtmiştir.

Kemal Tahir'in Fatma İrfan ile evlendiğini, ancak cezaevinde iken boşandığını biliyoruz. Bir keresinde bu mesele hakkındaki bilgisini sorduğumda net bir şekilde "Kemal Ağabey hiçbir şekilde hiçbir yerde bahsetmedi, ben de hiç sormadım." cevabını almıştım. Melda Hanım yalnızca bir kere Fatma İrfan'ı Sander Yayınları'nda gördüğünü söylemişti. Kemal Tahir'den Fatma İrfan'a Mektuplar Kemal Tahir'in ölümünden sonra 1979 yılında, daha önce Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu ve Yol Ayrımı romanlarını da basan Sander Yayınları tarafından yayınlanmıştır.

Sonra ben Feyyaz Bey'le evlendim, Kemal Tahir'le de tanıştırdım. Çok sevdi Kemal Tahir onları, bize götürürdüm Kemal Tahir'i. Kayınpederim de severdi kitapları, kitaplarını gördü, kitabı çok sevdiği için alakadar oldu. Kayınpederimle oturur, kitap konuşurlardı. Akşam Kemal Tahir'in sevdiği bir yemek olursa, çok yakın oturduğumuz için gider, Kemal Ağabey'i arabayla alır gelirdim. Yemeğini yer, 10:00-10:30'a kadar otururdu, sonra tekrar gene eve bırakırdık onu. Bu arada hastalıkları, ihtiyaçları olduğu zaman da yakın olduğumuz için devamlı ben gider onlara yardım ederdim.

Melda Hanım rahmetli eşi Feyyaz Kalyoncu Kemal Tahir arasında hep karşılıklı sevgi-saygı içeren bir ilişki olduğundan bahsetmiştir. Bir gün kendisine "Peki Refik Bey ile Çağlayan Yayınevi'nden ileri gelen bir ilişkisi vardı. Ölümünden sonraki yıllarda Refik Erduran'ın Kemal Tahir hakkında pek de iyi şeyler söylemediği malum. Bunun sebebi nedir?" mealinde sorduğumda "Refik zaten deli-dolu bir adamdı. Biz boşandık diye herhalde." şeklinde bir cevap almıştım. Melda Hanım'ın bu konuya girmek istemediğini anladım ve bir daha bunun hakkında soru sormadım.

Biraz gündelik yaşantısından bahseder misiniz? Bir gününü nasıl geçirir; neler kızar, nelere sevinirdi? Sizin gözünüzdeki kişilik özellikleri nelerdi?

Sabahleyin çok erken kalkardı, gece geç yatardı. Kalkar muhakkak kitap okurdu. 8.30'a kadar. Hem de bir kitap değil, birkaç kitap bulunurdu önünde. Birini

bırakır, diğerini okurdu. Bir kitabı da eğer değersiz bir kitapsa elli sayfada falan anlardı, “Okumaya değmez.” derdi. Kahvaltıdan sonra çalışmaya otururdu. Kış olduğu zaman soba yanardı. Öğle yemeğini alaturka severdi, fasulye-pilav gibi. Ve kitaplarını alır eline, doğru odasına giderdi, yatmaya, “Beni şu saatte uyandırın, çayı da koyun.” diye tembih ederdi. Akşam beş gibi kaldırılırdı. Çay, hazır olurdu. Artık o arada gelen varsa, gelenler, telefon eden varsa “Gel, çay içiyoruz.” demeler. Yani bayılırdı böyle insanlar gelsin, oturulsun. Ben bazen, “Kemal Ağabey biz kadınlar konuşuyoruz, siz yazı yazmak istiyorsunuz belki, sizin rahatınızı kaçıırıyoruz.” gibi laflar ederdim. “Yok, yok yok” derdi. “Ben yazıyorum, kafamda yazıyorum.” derdi. Bir konu üzerinde uğraşırken devamlı onu anlatırdı, her gelene. O, yüksek sesle anlatarak geliştirmek gibi bir şeydi konuyu herhalde. Aklına bir şey esti mi anlatırdı ve onu geliştirirdi aynı zamanda.

Kemal Tahir’in bu yöntemi romanlarına da yansımıştır. Evine gelenlerle kafasındaki meseleleri konuşan yazarın, romanlarında da kahramanları diyalog halindedir. Bu diyalog bazen karşılıklı fikirlerin çatışması şeklinde, bazen de bir kahramanın karşısındakine kendi fikirlerini sunması şeklindedir. Her iki halde de yazar konuyu masaya yatırmıştır. Masaya yatırılan konu Melda Hanım’ın bahsettiği dost meclislerinde, sofralarda defalarca gözden geçirilmiştir. “30 yıldır dünyaya romancı gözüyle bakan” Kemal Tahir, tüm faaliyetlerini romancılığı adına yapmış, Osmanlı konusuna da Türk insanını tanıma, toplumun profilini çizme ve Türk insanının dramını romanlarına gerçekçi bir şekilde yansıtmak için eğilmiştir. Sohbetleri bu düşünce sisteminin billurlaşması amacına hizmet etmiştir.

Melda Hanım’ın “yüksek sesle anlatarak geliştirmek” şeklinde özetlediği olayın örneği Kemal Tahir’in “Yahu gene yanıldık!” cümlesinde yatar. Kemal Tahir’in yüksek sesle düşünme biçimi zihnindeki konuların söze dökülmesini, anlatırken kendisi tarafından da dinlenilmesini sağlıyor, kendini ikna edemediği veya sistemine oturmayan düşüncelerin ayıklanmasına yarıyordu. Yanılgı Kemal Tahir için bir başarısızlık, gerçeği arayan yolda düşülen bir çukur değil, aksine gerçeğe ulaşmadaki bir dayanak noktasıydı. Yanılgılar Kemal Tahir’i gerçeğe ulaşmada daha sağlam bir zemine oturtmuştur. Bu nedenle hiçbir zaman yanılmaktan korkmamış, yanıldığını söylemekten çekinmemiştir.

Sonra akşam saati gelen olursa masa kurulurdu, oturulurdu. Biraz bir şeyler içilir, yemek yenir, sohbet edilirdi. Kendisi de bazen giderdi, dışarı. Bana gelirdi, başka ahbabları çağırırdı, oraya gidilirdi. Evini severdi ama, sürekli evde kalan bir insan da değildi. Ama Ankara’ya gidilecek ise Ankara’ya gidilip, otele girilip, “Hayır kalmıyoruz biz burada, yürüyün dönüyoruz” bile dediği olmuştur. Tekrar arabaya binip, o gece Ankara’da kalmayıp, döndükleri de olmuştur. Herhangi bir sebebi yok dönmesinin; bir şeye sinirleniyor herhalde, huzuru kaçıyor, rahatı kaçıyor, dönüyor.

Evini severdi, evcil bir insandı. Yürümeyi hiç sevmezdi. Katiyen sokağa çıkamazdık. Tabii o zaman soba yanıyordu evlerde, biraz oksijen al, temiz hava al diye ısrar ederdik, ama katiyen çıkamazdık. Nasıl yalvarmışımdır. Beraber

yürüyelim diye. Bu da herhalde cezaevinden gelme bir alışkanlıktı. Otomobille gezmeyi severdi, ben gider alırdım, Pendik'e gider, yemek yerdik. Öyle şeyleri severdi.

Bir kere çok tertipli bir adamdı. Hiçbir şeyi atmazdı, zaten belli bütün notlardan, en ufak bir kağıt parçasına bile yazmış ve onu saklamış, gelen mektupların zarflarını bile atmamış.

Vakıf'ta bir gün Melda Hanım'la birlikte notların orijinaleri üzerinde çalışırken 1,5-2 cm uzunluğunda bir notla karşılaştım. Önce Kemal Tahir'in aldığı notun kesildiğini zannettim, ancak Melda Hanım'dan öğrendim ki yazı kesilmemiş, o küçücük kağıt parçasına sığdırılmıştı. Bir kitap ayracının yarısı kadar olan kâğıtta o notu görmek beni şaşırtmıştı.

Kemal Tahir'in arşivciliği ayrı bir çalışma konusudur. Gelen mektupların zarflarının bile saklanması yanı sıra, bir çalışma için aldığı notların birkaç versiyonu mevcuttur arşivinde. Örneğin kaleme aldığı bir mektubun çeşitli versiyonlarını yazmış, birini seçmiş diğerlerini saklamıştır. Kemal Tahir'in bu davranışı kararsızlığından değil düşünce sisteminin durağan olmamasından kaynaklanmaktadır. Yüksek sesle düşündüğü gibi yazarak da düşünmüştür. Bu açıdan Ahmet Küflü'ye mektupları ilginçtir. Romanlarında kullandığı Türkçe ile ilgili bir meseleden dolayı kalemi eline alan Kemal Tahir dozajı artan sertliklerle birden fazla mektup yazmıştır. Bu mektuplar hem yayıncılık tarihi hem de Kemal Tahir'in Türkçe meselesine bakışı açısından önemli belgelerdir. İleride yayınlandığında bu ilginçliği görmek mümkün olacaktır.

"Marx'ın ölümü üzerinden 80 sene geçmiş, tabi ki bir kez daha okuyacağım arkadaş!" diyen yazar aynı tutumu kendi eserlerine de göstermiştir. Vakıfta Kemal Tahir'in eserlerinden birer nüsha küçük bir kitaplıkta dururdu. Onlardan ayrı bir yerde duran bir romanını gördüm bir gün. Sanırım Körduman ya da köy romanlarından biri idi. Kapağını açtığımda romanın neredeyse her sayfasının neredeyse her satırında bazı kelimelerin ve ifadelerin çizilip değiştirildiğini gördüm. Bu olay Kemal Tahir'in düşünce sisteminin dinamikliğinin bir göstergesidir. Aynı olay Esir Şehrin İnsanları romanında da karşımıza çıkmaktadır. İlk baskısı ile son baskı arasındaki farkı incelemek bu açıdan ilgi çekici olacaktır. Hatta bu olay üniversitelerin Türk dili ve edebiyatı bölümlerinde başlı başına bir tez konusu bile olabilir.

Karısı o kadar tertipli değildi, hatta onu bile derleyip toplarlardı. Tertipliliğin yanında birden bire tepesi atan bir adamdı, asabi bir insandı. İstedığı bir şey yapılsın isterdi. Romanları biteceği zaman çok yoruluyordu. Mesela Devlet Ana biteceği zaman; hasta gibi yorgun düşüyordu. En çok asabi olduğu zamanlar o zamanlardı. Ameliyat sonrasında bu daha da çok arttı. Çok üzüntülüydü ve sesi kısıktı ameliyat olduktan sonra.

Melda Hanım bu üzüntüyü Kemal Tahir'in işlerini yetiştirememeye korkusuna bağlıyordu. Ameliyattan sonraki dönemlerde *"Melda, çok iş var; nasıl yetiştireceğiz bunları?"* şeklindeki tedirginliğini aktarmıştır. *"Ölümden değil işlerini yetiştirememekten korkuyordu."* demişti.

Yemek seçer, canı bir şey istemezdi. Benim yemeklerimi beğenirdi. Tam yemek vakti telefon gelir, "*Melda, gel!*" Giderdim, Kemal Ağabey kızıp, köpürüyor: "*Bunlar bana bir makarna pişirmesini bilmiyor! Ölüyorum açlıktan.*" diye. Sinirlenmiş, sesi de kısık. Sonra düzelmişti sesi tabii, ilerleyen zamanlarda açılmıştı. Hastaneden çıktıktan sonra bozuktu sinirleri. Sinirleri de daha sonra düzeldi tabii. Çok titiz yemek yerdii. Herhalde o da hapishane alışkanlığı olsa gerek; salata türü şeyleri hiç yemezdi. Pilav, börek gibi şeyleri yerdii. Şişmanladı hastalık sonrası.

Giyimine kuşamına eşi bakardı, kendisi meşgul olmazdı öyle şeylerle. Sağlığında bir gardırop bile edinmemişti. Vakıftaki gardırop, ölümünden sonra elbiselerini muhafaza etmek için eşi tarafından alınmıştır.

Arayıp bulamadığı bir kitabı bulduğu zaman çok sevirdi. Kitapçılara giderdi, ve elinde koca koca iki paketle taksi dururdu kapıda, Kemal Ağabey iner, kitap dolu iki koca paket elinde, ne kadar sevirdi...

Üzüldüğü olaylar hep siyasi olaylardı... Mesela o gençler öldürüldüğünde onlara çok üzüldü... "*Gençlerin bir suçu yok, onları harcıyorlar, ölmelerine sebep oluyorlar; yazık ediyorlar gençlere*" diyordu. Sebep olanlara çok kızılıyordu.

Kemal Tahir'in ülkeyi 12 Mart muhtırasına götüren olaylara karşı tavrı nettir. Ülkedeki sol hareketin sağlam bir teoriden yoksun olduğu, teorısız pratiğin ise mümkün olmadığını savunmuştur. Bu nedenlere eylemlere mesafelidir. Hatta banka soymak, çocuk kaçırmak gibi eylemlerin devrimci eylemcilikle bağdaşmadığını savunur. Ancak Melda Hanım'ın da belirttiği gibi bu olayların sonunda canını yitiren gençlere üzüntüsü büyüktür. Bunların büyük bir oyunun parçası olduğunu, gençlerin çok acımasız şekilde harcandığını belirtmiştir. Melda Hanım'ın da doğruladığı bir olay şöyle gelişir: Muhtıra sonrası idamlar gerçekleştikten sonra Kemal Tahir o dönemin sol aydınlardan birkaçını bir mekânda içki içerken görür. Belki de sorumlu tuttuğu bir ya da birkaçına sinirlenen yazar masayı tekmeleyerek dağıtır. Melda Hanım olaya bizzat şahit olmadığını, isimleri hatırlayamadığını söylemiş, ancak olayın gerçekleştiğini doğrulamıştır.

Bir başka olay da Semiha Hanım'dan Melda Hanım'a nakledilir. Kendisi de bana bu olaylardan konuşurken söylemişti. Bir gece yarısı Kemal Tahir endişeli bir şekilde uyanıp Semiha Hanım'ı da uyandırır. Yarı mahmur ne olduğunu soran eşine Kemal Tahir "*Semiha, yahu ne olacak bu memleketin hali?*" diye sorar. Semiha Hanım biraz da uyku sersemi "*İlahi Kemal, bu gece yarısı sana mı kaldı bunu düşünmek?*" diye cevap verdiğinde Kemal Tahir "*Olur mu Semiha; biz düşünmeyeceğiz de kim düşünecek? Memleket çok kötüye gidiyor. Bu gidişe bir dur demek lazım.*" der ve o gece uyunmaz. Beraberce kalkıp salona geçerler, Semiha Hanım çay koyar ve sabaha kadar konuşurlar.

İnsanlarla ilişki kurma biçimi nasıldı?

Evine gelen giden insanlar arasında ayırım yapmazdı, dönem koşulları ne olursa olsun Kemal Tahir'in evine herkes rahatlıkla girip çıkabilmiştir. Zaten farklı niyet taşıyan insanlar gelse bile bilinirdi. Bu insanlar geldiği zaman bile

Kemal Tahir'in laflarında herhangi bir değişiklik olmazdı. Lafını esirgemezdi kimseden.

Melda Hanım bir keresinde böyle birinin geldiğini anlatmıştı. Gelenin resmi görevli olduğunu anlayan Kemal Tahir, aksine daha keskin laflar ederek adamı yollamıştır. Başlangıçta şaşırın adam Kemal Tahir'den tam da istediği cevapları alınca biraz telaşlı biraz sevinçli görevini yerine getirmenin verdiği mutlulukla evden ayrılmıştır. Melda Hanım *"Kemal Ağabey, adamın ne olduğunu bildiniz, neden eline fırsat verir gibi konuştunuz?"* diye sorduğunda Kemal Tahir, *"Daha iyi oldu; hem adamın görevini yapmasını sağladık, o rahat etti. Hem de ben içimi döktüm ben rahat ettim. Üstelik Devlet merak etmiş, sözlerimize de kıymet vermiş ki bu adamı yolla-muş. Laflarımız Devlet katında da yerini bulacak fena mı? Anlarlarsa ne iyi."* cevabını vermiştir.

Kemal Tahir'i herkes çok severdi. Bir kere böyle çok hoş karşılar, kadın olsun, erkek olsun, evi, sofrası, her zaman açtı herkese. Her geleni gayet güler yüzlü ve sevgiyle karşılardı ve onlara yardımcı olurdu istedikleri şeylerde. Dostlarıyla ilişkisi her zaman çok iyiydi. Taa ki onu biçimsiz bir laf edip kızdırıncaya kadar. Herkesin ağabeyiydi Kemal Ağabey, o kadar çok insan severdi ki onu. Herkesle çok iyi geçinirdi. Komşularıyla, ahablarıyla... Bir gün dahi gelenden gidenden şikayet ettiğini duymadım. Herkesin müşkülüne çare bulmayı isterdi. Akıl verirdi onlara. Öyle huysuz adamlardan değildi. Çok zeki bir adamdı, o kadar zekiydi ki bir insanı da hemen anlardı. Öyle uzun boylu ölçüp biçmesine gerek kalmadan hemen anlar, notunu verirdi. Ona göre de davranırdı.

Kemal Tahir Vakfı'nın oluşum sürecinden biraz bahsedebilir misiniz? Sağlıkta böyle bir düşüncesi var mıydı?

Ben kendi ağzından hiç böyle bir şey duymadım; öyle bir laf var, istemiş diye. Ama ben duymadım kendi ağzından. Başkasıyla belki konuşmuştur. Ölümünden sonra eşi Semiha Hanım, çocukları olmadığı için, evin olduğu gibi kalması gerektiğini düşündü. Hem basılmamış romanlarını yayınlamak, hem de kendisi de öldükten sonra Notlar'ını muhafaza etmek için bir vakıf kurmak istedi. Kardeşleri de razı geldiler. Ölmesine çok az bir vakit kala, bu vakfı kurdu. Bir gece bir telefon çaldı, çabuk gel diyerek. O kadar ilerlemişti ki rahatsızlığı, noter eve gelmişti. Hatta elektrikler bile kesikti, biz mumlarla imza attık. Bir Cengiz'i hatırlıyorum orada. (Cengiz Yazoğlu) Daha ayrıntılısını Cengiz anlatsın. O da bilir. Sonra hastalığı ilerledi yengenin, hastaneye kaldırdık, orda da vefat etti.

Kemal Tahir Vakfı kurulduğunda yedi üyeden müteşekkildir. Melda Hanım'dan öğrendiğim ve sonradan Vakıf senedinden okuduğum isimler, eşi Semiha Hanım, kardeşleri Nuri Tahir ve Ratip Tahir, Melda Kalyoncu, Cengiz Yazoğlu, Başkan Sezer ve Turan Tükel'dir. Melda Hanım'ın sağlığında ben Vakıf'la ilişki kurduğum yıllarda beş isim vardı. Nuri Tahir öldükten sonra kızı Ayşegül Karaköse yönetimde yer almış, Semiha Hanım ve Ratip Tahir'in yerine isim seçilmemiştir. Melda Hanım'ın rahatsızlığı sırasında bir akşam kendi evinde oğlunun ve başka isimlerin de bulunduğu bir ortamda kişi sayısını yediye çıkarmak için

iki isim üzerinde duruldu. Fakat sonradan bu dileği gerçekleşmeden vefat etti. Vakıf'ın sonraki yönetiminde, vefat eden Melda Kalyoncu ve Baykan Sezer'in yerlerine sağlıklarında önerdikleri Murat Erduran ve Ertan Eğribel bulunmuştur. Vakıf bugün Cengiz Yazoğlu başkanlığında faaliyet göstermektedir.

Semiha Hanım'ın ölümünden sonra çalışmaların devam ettiğini bugün on beş ciltlik Notlar'la görüyoruz. Bu süreci anlatır mısınız?

Süreç Yenge'nin sağlığına dayanıyor. Eşinin ölümüne çok üzülmüştü. Kemal Tahir'in notlarıyla oyalandığını, gücü yettiğince notlarla ilgileneceğini söylüyordu hep. Kemal Tahir'in ölümünden sonra Alan sokaktaki (Vakfın olduğu yer) eve taşındı. Sabahleyin oturuyordu daktilonun başına. Diğer evden kitaplar getirildi. Yenge notlarla uğraşırken ben de kitaplarla uğraşıyordum. Konularına göre ayırıyordum. Kartoteksini yaptım, 6000'den fazla kitabın. Ben bunu yaparken İstanbul Üniversitesi Sosyoloji bölümünden bir genç kitaplığı tez olarak işledi. Bir yandan yengenin çalışmalarını izliyorum. Semiha Hanım'ın notları yazış şekli hoşuma gitmedi. Çünkü kağıtlara numara koymadan yazıyordu. *"Yenge numara koy yazdığın şeylere."* diyordum. *"Numara istemez. Ben yazdım, tamam."* diyordu. Notlar ve kitap müsveddeleri gazete kağıdına sarılı şekilde paketlenir, bağlanır, kitap raflarının üzerine dizilir, üzerinde yazılırdı. Semiha hanım öldükten sonra, -benim içime sinmedi-Bab'ı-ali'den arşiv kutuları getirdim, bütün gazeteleri açıp notları arşiv kutularına koyuyordum. Şimdi bir dolapta kitapların müsveddeleri duruyor.

Melda Hanım'ın titizliğini görüp de takdir etmemek elde değildi. Bazen ufak bir ayrıntıya takılır bütün bir gün onunla uğraşırdık. Bir keresinde bir notun yayınıyla ilgili bir hususu çıkartamadığında bütün klasörleri tek tek inceleyip o notu aradığımı hatırlarım. Melda Hanım da Kemal Tahir hakkında söylediği kadar düzenli çalışırdı. Vakıf'ta her şey belli bir düzen içindeydi. Notların dosyalanmasında da kendine göre belli bir sistem oluşturmuştu. *"Benden sonra çalışacaklar için bir defter gibi bir şey yazmak istiyorum."* derdi, ancak bu isteğini gerçekleştiremedi. Bugün ilk defa eline alanlar için klasörler ilk bakışta çok karışık gelir. Ancak Melda Hanım onları yayınlanma sırasından farklı bir sistemle kendine göre dosyalamıştır. Dört farklı numaralama sistemi yapmıştı. Yayınlanan notlarda kitaptaki bir not klasörlerde bir numara ile temsil edilirken, alttaki bir not farklı bir numara ya da numara sistemi ile başka bir klasörde yer alır.

Bunların arasından habire notlar çıkıyordu. Yenge vefat ettikten sonra, düşündüm taşındım bütün notları Nihat Bey'e (Nihat Ülken) yazdırırım dedim, yeni yazıya geçirmek işini... Kemal Tahir'in ölümünden sonra Yenge romanların yeni yazıya çevirisini Nihat Bey'e yaptırdı. Ben zaten oradan biliyordum kendisini.

Kemal Tahir'in sağlığında yayınlanan romanlarından başka *Namuscular, Karılar Koşuşu, Damağası, Hüür Şehrin İnsanları, Bir Mülkiyet Kalesi* 1974-1977 yılları arasında yayınlanmıştır. Bu romanların ilk üçü Kemal Tahir'in mahpusluk yıllarından izler taşırken, diğer ikisi yazarın ailesinin ve kendi hayatının anlatıldığı dönem romanlarıdır. Kemal Tahir'in tamamlanmış çalışmalar olmasına rağmen

bunları yayınlamamıştır. Melda Hanım'a Kemal Tahir'in böyle bir teşebbüsü olmasına rağmen Semiha Hanım'ın neden bunları yayınladığını sorduğumda "Yenge, Kemal Ağabey'in istemediği bir şey yapmazdı; herhalde bunları konuşmuşlardır." şeklinde bir cevap vermiştir.

İlk önce Ratip Tahir "Ben notları basacağım." diye tutturdu. O zaman hiçbir şey yapamadım. Yapamayacağımı biliyorduk ama, işte söylediğine hürmet ediyorduk. Yengeden sonra bir beş sene de öyle geçti. Bu arada eve baktım ben de, Ratip içindeyken evin düzenine, kitapların temizliğine. Ratip öldükten sonra da Nihat Bey'i çağırttım notları yeni yazıya geçirmek için. Bu arada da çok düşündüm nasıl yapılır bu iş diye. Orijinallere bir numara koydum. Bir de fotokopilerini aldım, fotokopiler Nihat Bey'e gidiyordu, bu sırada Notların yayınlanma projeleri henüz başlamamıştı. Hiçbir talip yoktu. Semiha Hanım'ın bende duran parasını aldım, Nihat Bey'e bu işi verdim, Nihat Bey bütün notları yazdı. Yeni yazıya geçmesi Nihat Bey ile başladı. Daha sonra Cengiz (Yazoğlu) talip oldu notların yayınlanması işine. Bende başlarken hepsine numara veriyordum. Bir orijinaline koyuyordum numara, bir orijinalin fotokopisine, bir yeni yazılı kağıda, bir de onun fotokopisine; aynı numaradan dört tane numara koyuyordum kağıtlara. Birinci nüshaları Cengiz'e veriyordum. Cengiz çalışmasını kendine göre yapıyordu.

Bu noktada Melda Hanım'ın Notlar'la ilgili çalışma tarzından bahsetmek gerekir. Bugün Notlar'da yayınlanan bir yazının orijinalinin arşivde nerede olduğunu bulabilmek ancak Melda Hanım sayesinde mümkündür. Kitaplarda notların dizilişi belli bir sistem dâhilinde bir sıra izlemektedir. Ancak Kemal Tahir'in aldığı bir notun nerede başlayıp nerede bittiğini tespit etmek tam anlamıyla mümkün değildir. Melda Hanım tek tek Notlar'ı inceleyerek kitaplarda yer alan notun orijinalini bulmuş, kitaptaki başlangıç ve bitiş noktasını kırmızı kalemle çizmiş ve klasördeki orijinal notun numarasını kitapta belirtmiştir. Bunu yaparken de klasördeki notun altına hangi kitabın hangi sayfasında yayınlandığını belirtmiştir. Bu şekilde Melda Hanım on beş kitabın her birinden iki nüsha numaralandırmıştır. Bugün bir araştırmacı için hazine niteliğindeki bu otuz cilt Vakıf arşivindedir. Ben de Melda Hanım'ın tavsiyesi ile bende ki nüshaları numaralandırmaya Osmanlılık, Batılılaşma, Sosyalizm kitaplarından itibaren başlamıştım. Ancak Melda Hanım'ın hastalığı araya girince Vakıf yerine evde buluşur olmuştuk; ölümünden sonra da bu işi devam ettirmek fırsat olmadı. Melda Hanım'ın bu çalışmasının önemi çok büyüktür. Vakıf'taki, bu düzenlenmiş kitapları eline alan bir araştırmacı elindeki kitaptan notun başladığı ve bittiği yeri görebilir, orijinalinin nerede olduğunu kenarındaki numaraya bakarak kolayca bulabilir. Ayrıca klasörlerden orijinal nota bakarak, onun hangi kitapta yayınlandığını, hangi bütünlük içinde yer aldığını görebilir. Bu, işe sıfırdan başlayan bir çalışmacının yıllarını alacak bir iştir.

Bu anlamda Cengiz Yazoğlu'nun çalışması ile Melda Hanım'ın görünmeyen çalışması birbirini tamamlar niteliktedir. Melda Hanım'ın Cengiz Bey'in çalışma-

sına bir eleştirisi aynı notun ortasından kesilip, yarısının örneğin “Osmanlılık” cildine diğer yarısının ise başka bir cilde koyulmuş olmasıdır. Elbette konu bütünlüğü ve ilişkilendirme açısından bunun bir gereği vardı ama herhalde Melda Hanım başka türlü düşünüyordu.

Bu arada Sabire’nin de (Sabire Dosdoğru) emeğini unutmamak lazım. Semiha Hanım da yazması için notları Sabire’ye veriyor, O da yazıyordu. Mesela Kemal Tahir’in Semiha Hanım’a mektuplarını o yazdı, yeni yazıya. Karılar Koğuşu’nun yeni yazıya geçmesinde de Sabire’nin emeği vardır. Eşi Hulusi Bey de kitap kenarlarındaki eski yazı notların hepsini yeni yazıya geçirmiştir. Kemal Tahir kitap okurken de notlarını eski yazıyla alırdı. Şu anda hepsinin tercümesi kitap aralarında ayrı kartlar halinde durur.

Vakıf’ta bazı kitapların içinden küçük kartların uzandığı görülür. Bunlar Kemal Tahir’in o kitap içine not aldığı anlamına gelir. Sayfayı açtığınızda sayfa kenarına alınmış notu ve ayrı bir kartta rahmetli Hulusi Dosdoğru’nun yaptığı tercümesini görürsünüz. Bu notların yayınlanması da Vakıf’ın projelerinden biridir. Bu projenin gerçekleşmesi Kemal Tahir’in okuduğunu yorumlama sisteminin anlaşılması adına önemlidir.

Cengiz’in çalışması sonucu kitaplar basıldı. Cengiz’e de hakkını vermek lazım; ondan başka yanaşan olmadı bu işe; çünkü kolay bir iş değildi. 14. Kitaba gelene kadar, hiç düşünmedik, kitaplar gayet güzel basılıyor zannediyorduk. 14. kitaba ait bir yazının içinden çıkamamış yayınevi, “*Bunu bir okusanız.*” dedi, aldım o yazıyı getirdim Sabire’ye; düzelttik. Sabire ile kontrol ettik. Birçok yanlışla karşılaştık. Bu yanlışları düzelttik. Kitaplar bittikten sonra mektuplar başladı. Mektuplar, hikayeler, artık ne bulduysak düzelttik. Kemal Ağabey’in ölümünden sonraki otuz yıllık çalışmanın özeti böyle. Çalışmalar bitmiş değil, hâlâ devam ediyor.

Melda Hanım’ın yukarıda bahsettiğim çalışmasının bir önemi de orijinaleri ile karşılaştırılan kitap notlarının düzeltilmiş olmasıdır. Bahsedilen olay neticesinde yapılan düzeltme büyük önem taşımaktadır. Nihat Bey’in yaptığı çevirilerde ya da baskı aşamasında yapılan hatalar sonucunda bazen önemsiz bazen de metnin anlamını değiştirebilecek hatalar oluşmuştur. Bu durum elbette yapılan çalışmanın önemini azaltmaz ancak mevcut gerçek budur. Melda Hanım notlarla ilgili yukarıda bahsettiğim çalışmayı bitirdikten sonra Sabire Dosdoğru ile yeniden kolları sıvamış ve notları tek tek orijinalerinden okuyarak hem Nihat Ülken’in yaptığı yeni yazı tercümelerinin hem de yayınlanan kitapların üzerinde gerekli düzeltmeleri yapmıştır. Yukarıda bahsettiğim otuz cilt üzerinde bu düzeltmeler mevcuttur.

Çok teşekkür ederiz Melda Hanım; eklemek istediğiniz bir şey?

Basında, özellikle Devlet Ana film projesi gündeme geldikten sonra ortaya atılan iddialardan biri de Kemal Tahir - Nazım Hikmet arasındaki ilişki ile ilgiliydi. Aralarında bir dargınlık olduğu, hatta dargın ayrıldıkları söylendi. Nazım Hikmet’in kız kardeşi olarak söyleyebilirim ki aralarında herhangi bir dargınlık

yoktu. Sadece ağabeyimin memleket dışına gitmesinin bir burukluğu vardı. Bu ATÜT meselesinde hatırlıyorum. O zamanlar çok heyecanlıydı Kemal Ağabey, bir gün bana *“Bak işte gördün mü, Nazım gitti bu işler bize kaldı.”* dedi. Bireysel herhangi bir küslükleri yoktu. Şiirlerini ağlayarak okurdu. Hiçbir irtibatları olmadığı için tek konuşma yolunu şiirlerini okumak olarak görüyordu herhalde. O zamanlar yurt dışındaydı Ağabeyim. Bazı akşamlar şiirlerini açar, okumaya başlar, gözlerinden yaşlar gelir, okuyamazdı. Öldükten sonra da, şiirler daha bir hüznle okundu artık.

Bir defasında Vakıf’a gittiğimde Melda Hanım’ı Nazım Hikmet’in şiirleriyle meşgul buldum. Ne yaptığını sorduğumda *“Düzeltilme yapıyorum gene.”* cevabını vermişti. Masanın üzerinde Memleketimden İnsan Manzaraları’nın bir nüshası ve şiirlerin yer aldığı kâğıtlar vardı. Sanırım bunlar Kemal Tahir’in bazı akşamlar gözleri yaşarak okuduğu şiirlerdi. Bu durumda piyasada bulunan şiirlerin de orijinallerinden farklı olduğu sonucu çıkmaktadır. Şu anda bunlar nerededir, bilemiyorum.

Sen geçen gün, *“Neden Nazım Hikmet Vakfı’nda değil de Kemal Tahir Vakfı’ndasın”* diye sordun. Bunu birkaç kişi daha sordu bana. Kemal Tahir de bir ağabeyim gibiydi benim. Ben Ağabeyim ile Kemal Tahir’i hiç ayırmazdım ki birbirinden. Bir kere çok iyi bir insandı. Bana gerçekten bir kardeş gibi davrandı. Saygımız çok büyüktü birbirimize. Yeni tanıştırdığı insanlarla beni, *“İşte Nazım’ın kardeşi”* diye tanıştırdı. Beni ondan dolayı mı seviyordu artık bilemiyorum. Belki de bir emaneti olarak görüyordu beni.

Ben şimdi kendi evimden daha rahat ediyorum Vakıf’ta. Şimdi de kendi evimin işinden önce oranın işiyle ilgilenirim. Notlarla ilgili yapılanlardan bahsettim biraz önce; çalışmalar hala devam ediyor. Onun dışında evin her türlü işine elimden geldiğince koştururum. Evin temizliği yapılır, kitapların tozları alınır, düzenli olarak; işte en son seninle almıştık. Her gittiğimde selam veririm, sanki onlar oradaymış gibi... İnsan bir şeye çok emek verince galiba daha fazla yakınlık duyuyor.

Sözün burası insanın boğazının düğümlendiği yerdir. Melda Hanım’la ilgili bir yazıda kapanışı yapmak zor geliyor. Hayatımdaki ‘keşke’lerden biri de *“Keşke Melda Hanım’la daha fazla zaman geçirebilseydim.”* cümlesidir. Sevgili Melda Hanım her şeyiyle bir hanumefendiydi. Zamanının en iyi kız liselerinden birine devam etmiştir. İngilizce, Fransızca, Almanca ve Osmanlıca bilirdi. Osmanlı kadınlığı ile İstanbul hanımlığını aynı potada eritmiş, ciddiyet ne nezaketi aynı anda dengeli bir biçimde gösterebilen bir insandı. Ömrünü Kemal Tahir Vakfı’na adanmış, tüm mesaisini Kemal Tahir için harcamıştı. Tek isteği çok sevdiği ağabeyinin adının yaşatılması, düşüncelerinin gelecek kuşaklara aktarılmasıydı. Kemal Tahir daha fazla sayıda insan tarafından okunsun, Vakıf tekrar sağlığındaki gibi işlesin istiyordu. Kemal Tahir Vakfı’nın bugünlere gelebilmesi için olağanüstü bir gayret gösterdi. Vefatı her anlamda büyük bir kayıptır. Tüm samimiyetimle söylüyorum ki ben her şeyden önce bir annemi kaybettim diyebilirim. Kemal

Tahir Vakfı başkanını ve hamisini, Türk yayıncılığı en titiz elemanını, İstanbul şehri son hanımefendisini kaybetmiştir. Diğer taraftan bakacak olursak bu işten en karlı çıkan Kemal Tahir olmuştur. Belki de şu anda ikisi yanlarına Semiha Yenge'yi almışlar, otuz küsur yılın hasretini gideriyorlardır. Melda Hanım'ın son otuz yıllla ilgili anlatacak çok şeyinin olduğundan eminim.

Adına ister 'determinizm' ister 'fatalizm' deyin kaderin bu işte yaptığı en büyük yanlışlık Melda Hanım'ı zamanından önce almasıdır. Her ölüm için erken ölüm Melda Hanım için çok erken olmuştur. Şunu çok net söyleyebilirim ki Melda Hanım olmasaydı Kemal Tahir Vakfı bugünlere gelemezdi; Notlar yayınlamazdı; ya da en iyi ihtimalle çok geç yayınlanırdı. Melda Hanım olmasaydı beni Vakıf'ın kapısında güler yüzle karşılayan biri olmazdı. Melda Hanım olmasaydı ben Kemal Tahir'i ve düşüncesini böylesine sevmezdim.

Melda Hanım ölmeseydi, her şey çok başka türlü olurdu.

Ruhun şad olsun sevgili anneciğim.